

A. ALLÒ QUE EN JOAN VA DIR: LA INSERCIÓ PROFESSIONAL DELS JOVES

Començo llegint unes paraules d'Adam Schaff, ben conegut entre nosaltres, ja que va participar en unes jornades l'any 85 organitzades per l'Àrea de Joventut i Ocupació Juvenil de l'Ajuntament. «El 25 por ciento de los que hoy están trabajando en trabajos directamente productivos tendrán que ser despedidos antes de fin de siglo. Si esto no se prevé, será un crimen para los que hoy son niños... Esperar a que los ajustes espontáneos arreglen la situación de todos estos millones de personas, sobre todo jóvenes, significará condenarlos a la frustración, a la patología social [...], a no ser que se les ofrezca una alternativa real». (En: *Microelectrónica i Sociedad*, 1985).

Crec que són unes paraules que ens ajuden a situar la nostra reflexió, perquè darrere d'elles queden implicades unes hipòtesis importants: estem en un moment de grans canvis en l'àmbit laboral i social i, segons quines polítiques es dissenyin per donar resposta als nous problemes, ens trobarem amb el perill real de consolidar noves formes de marginació, sobretot entre els joves i els que ara són infants o adolescents. En realitat són problemes actuals i de futur. El futur ja no es pot separar del present.

Dividiré l'exposició en dues parts. La primera tractarà d'alguns problemes sobre la inserció laboral i social amb els quals es troben avui determinats col·lectius de joves. La segona es referirà a les po-

lítiques que cal anticipar de cara als que ara són infants o adolescents, tenint present el futur del mercat de treball.

Com a introducció a la primera part, cal fer una primera distinció entre tres col·lectius ja que no es poden dissenyar polítiques concretes d'inserció d'una forma unívoca. Ens trobem, en primer lloc, amb el col·lectiu de joves amb atur "acumulat". Són els joves que durant els últims cinc o sis anys no han tingut cap mena de possibilitat d'inserció real en el mercat de treball, tant que alguns han arribat a una situació "sense retorn". Alguns, fins i tot, parlen de grup "irrecuperable". Són els joves per als quals les actuals polítiques d'ocupació potser ja no serveixen.

Ens trobem, per altra banda, amb un segon col·lectiu: els joves que ara estan arribant al mercat de treball després de l'FP o d'altres formes d'educació. En aquests moments, per a aquest col·lectiu, el problema de l'atur no és tan greu, si han acabat l'FP-2. Els que realment tenen el perill de quedar-se al voral és el grup "sense retorn", i són molts.

El tercer grup està constituït pels que ara són infants o adolescents i la seva entrada en el mercat de treball es donarà, sens dubte, en un context totalment diferent de l'actual. D'aquest tercer grup, en parlarem en la segona part.

El primer que hem de dir sobre el grup que hem

anomenat “irrecuperables” o de difícil recuperació és que es tracta d’un col·lectiu afectat per la situació d’atur d’una forma molt més greu que altres grups. Són les víctimes reals de l’atur. Per això diem que no tots els joves aturats es troben en la mateixa situació de cara a la inserció laboral i social.

No és el mateix un jove de determinades àrees metropolitanes perifèriques o de la Ciutat Vella, enmig d’un ambient d’atur endèmic, sense cap mena de motivació, o enmig d’una cultura marginal que en bona mesura provoca el fracàs escolar, no és el mateix, dic, aquest tipus de jove que un jove d’ambients culturalment i socialment més cultivats. Tampoc és el mateix un jove aturat de poc temps que un aturat amb un atur “acumulat” o de llarga durada, o que mai ha treballat. El que porta poc temps d’atur té més possibilitats de trobar feina, mentre que el jove aturat de llarga durada o que mai ha treballat es troba sotmès, també, a un procés de desmotivació i de degradació psicològica.

Un estudi que va fer no fa gaire temps l’INEM sobre els aturats de llarga durada, joves i adults, ens confirma el que estem dient. És a dir, com, una vegada passen un o dos anys, l’aturat entra en un procés de desànim, i en no pocs casos comença un perillós relliscament vers situacions d’autèntica marginació i exclusió social.

Un altre factor a tenir present en el moment de dissenyar polítiques de reinserció ocupacional per als joves en situació d’emergència és veure el tipus de feina que hagin pogut tenir: en la immensa majoria dels casos es tracta de contractes eventuais, de feines precàries, submergides, sense cap mena de qualificació professional: manteniment, hostaleria, neteja, etc., i, per tant, sense cap possibilitat de promoció professional.

Per altra banda, cal recordar, una vegada més, que el problema d’aquest tipus d’atur juvenil no és solament laboral, és a dir, amb dificultats per a la inserció en el mercat de treball formal, sinó també, per a la inserció social. Això s’explica per la manca de referència social que té aquest col·lectiu: manca

de referència a les organitzacions sindicals, culturals o polítiques, etc.

Aquestes constatacions, més que evidents, ens porten a afirmar dues coses: en primer lloc que l’atur juvenil, malgrat que alguns joves millor preparats trobin feina, per als col·lectius joves esmentats (atur “acumulat” o sense experiència de feina, i joves a punt d’entrar en el mercat de treball amb situació de fracàs escolar) continua sent un problema greu a determinades zones metropolitanes de Barcelona i de la Ciutat Vella. En segon lloc, i això és important en el cas de la present reflexió sobre la inserció ocupacional dels joves, qualsevol política de formació i d’inserció ocupacional o d’inserció social que no tingui presents les característiques d’aquests col·lectius està condemnada al fracàs.

En el moment de dissenyar polítiques d’inserció laboral per a aquests col·lectius cal, doncs, tenir molt presents les característiques dels mateixos, en concret les dificultats específiques per aquesta doble inserció: laboral i social, tant per part de l’oferta com per part de la demanda.

Per part de l’oferta, és a dir, a causa de la situació dels joves que estan en situació d’oferir la seva força de treball. Diversos elements condicionen, positivament o negativament, o limiten la capacitat de l’oferta.

La pressió demogràfica és un primer element a tenir en compte: sembla bastant cert que a mitjans de la dècada dels noranta estarà equilibrada la sortida del mercat de treball (la gent que es jubila) i l’entrada de joves en el mateix. És un aspecte que cal matisar, atès que en els propers anys hi haurà noves tecnologies, una major productivitat que necessàriament limitaran o modificaran l’efecte que podria tenir aquest suposat equilibri.

Una altra característica es refereix a l’oferta de treball femení. És un fet que la taxa d’activitat femenina té un augment considerable al nostre país, sobretot pel que fa a l’oferta de treball de les dones joves. En realitat, la taxa d’activitat femenina ca-

ves, dificultat en l'accés al mercat laboral, habitatge, a la xarxa social i familiar dèbil, etc.). Per tant, l'abordatge ha de ser entès com un tot i un tot en continu moviment. Un procés que pugui anar des de l'estabilitat i situació de seguretat passant per la precarietat o situacions de fragilitat fins arribar a processos d'exclusió o marginació (aïllament social).

- **La xarxa d'organitzacions: compartir i enfortir les entitats.** A partir de l'experiència hem descobert la potencialitat del treball en xarxa, basat en la comunicació, la confiança en objectius comuns i el compromís clar de totes les organitzacions participants. El resultat ha estat la multiplicació i intercanvi dels coneixements, l'enfortiment de les organitzacions, noves sinergies, aliances i projectes compartits. Una xarxa que s'enforteix a nivell local i que transcendeix el propi projecte.

Tot aquest procés no el podem fer sols, calen complicitats amb altres entitats, amb empreses i en definitiva amb la comunitat més propera del jove. Trobar la col·laboració amb altres entitats que puguin aportar coneixement nou, maneres de fer adequades a les noves demandes del mercat laboral i trobar la complicitat de les empreses, que vulguin col·laborar contractant joves, sota la garantia que darrere hi ha una entitat que els acompanya i que ajuda en les possibles dificultats que es poden donar.

Calen polítiques actives que garanteixin la implicació de les administracions, el finançament, el marc normatiu i legal, i la prioritització del jovent com a persona del present i del futur. Una pota no pot funcionar sense l'altra. No té cap sentit formar i acompanyar els joves, si des del món laboral no poden acollir-los i, al contrari, no té sentit que el món laboral aculli els joves sense una preparació i un aprenentatge de les competències que actualment demana el mercat laboral; per tant, hem de sumar sinergies entre tots els agents implicats si volem superar la situació actual remant en la direcció d'una veritable i efectiva inserció sociolaboral de les persones joves.

talana, en el seu conjunt (30 per cent) encara està per sota de la mitjana europea (50 per cent). Però en el cas de les dones entre 18 i 25 anys la taxa d'activitat és semblant a l'europea, malgrat que la seva taxa d'atur és molt superior. Això significa que la pressió de la dona per entrar en el mercat de treball és ja ara, i serà encara més en els pròxims anys, tan elevada com l'europea.

Un tercer element per part de l'oferta de treball, tant en el cas dels adults com, sobretot, en el cas dels joves, és la inadequació de la formació professional al mercat de treball. La constant innovació tecnològica, tant en l'àmbit industrial com en el de serveis, és molt més ràpida que l'oferta educativa. Això afecta especialment a l'oferta educativa "perifèrica".

Finalment, i sense ànim d'exhaurir el tema, cal afegir el fet dels canvis d'actituds en importants nuclis de joves vers el treball, cosa que condiciona o limita el tipus d'oferta per part dels mateixos joves. Una preferència per les feines del sector terciari juntament amb un menyspreu pel treball típic de fàbrica o molt disciplinat és un quart element a tenir en compte. Això explica, per la seva banda, la inclinació de determinats col·lectius de joves per un tipus de feina en els àmbits de l'autoocupació i de l'economia social.

Per part de la demanda, és a dir, la demanda mateixa del mercat de treball. Disposem de moltes dades, per exemple les que ens ofereix "l'observatori del mercat de treball" elaborat per l'INEM. Per a moltes ocupacions, no hi ha oferta de treball adequadament preparat. En el camp de la construcció, per donar solament un exemple. Noves demandes de treball no són aquelles per a les quals s'han preparat els joves a les escoles professionals.

És preocupant, per altra banda, el fet que una gran part de les ocupacions disponibles en aquests moments són de tipus precari, desprofessionalitzades, sense cap mena de responsabilitat personal, poc atractives. Les estadístiques que ens ofereix el Labor Board d'Estats Units són prou significatives: entre el 90 i el 95, la majoria de la demanda ocupacional serà de tipus precari: un 30 % per a ocupacions derivades de l'electrònica o informàtica vinculades a una bona qualificació professio-

nal. L'altre 70 % seran ocupacions de serveis sense cap mena de qualificació: conserges, dependents de comerç i d'hostaleria (*fast food*, menjar ràpid), neteja, manteniment, vigilància etc. És preocupant aquest fet precisament perquè la inserció en aquest tipus de mercat de treball en cap sentit serveix per a la realització de la persona humana i sí per a la consolidació d'un mercat de treball cada vegada més segmentat i dual.

Quines respostes s'estan donant a aquests greus problemes tant per part de l'oferta dels col·lectius sobre els quals ara estem reflexionant, com per part de la demanda? No es pot negar que per tal de millorar la situació de l'oferta de treball s'ha fet un gran esforç, però amb moltes limitacions. Estic pensant en les mesures promogudes per l'INEM i per altres agents (administracions autonòmiques, locals): escoles tallers, cases d'oficis, plans d'ocupació específics, unitats de treball juvenil, mesures xoc, etc. Moltes han funcionat molt bé, evidentment. Però, malgrat que aquestes mesures hagin estat ben dissenyades, la pregunta que ens cal fer amb tota sinceritat és la següent: qui s'està beneficiant d'aquestes mesures? Hi ha prou evidència, i m'agradaria molt estar equivocat, per afirmar que els col·lectius més marginats, dels quals ara jo estic parlant, no són els beneficiaris: els que venen del fracàs escolar, que han tingut alguna experiència de desviació social, de frustració a causa de l'atur de llarga durada, de desànim..., aquests normalment no se'n beneficien.

Conseqüències evidents d'aquestes mancances son, entre altres, l'agreuament de la dualització i segmentació del mercat de treball i de la societat en el seu conjunt (la "societat dual"). El mercat primari es redueix cada vegada més. Les previsions per al final de la dècada dels noranta són que arribarem pràcticament al 50 % de treball eventual, mentre que l'any 73 era no més del 3 % i el 89, del 20 %.

També es consoliden, per a bé o per a mal, unes actituds davant el treball: és a dir, comença a aparèixer una nova autoidentificació fora del món del treball. El treball deixa de ser un fi en si mateix i es transforma en un instrument. Es tracta d'una mena de subcultura que es dona entre determi-

nats grups de joves, que han tingut l'experiència que "es pot viure sense treballar". El món del lleure, del que és lúdic, de l'oci, hi juga un paper important. Tots sabem que sobre això s'ha reflexionat i escrit molt en els recents temps, però no tenim encara suficient evidència per treure'n conclusions definitives. El que sí que sembla bastant evident és que per als col·lectius als quals ens estem referint (joves amb atur acumulat, amb experiència precària de treball, etc.), la idea d'oci en el sentit en què parlen els teòrics del "postindustrialisme" no existeix. Solament experimenten la necessitat de fugir de la seva realitat (marginació, desviació, droga...).

El següent paràgraf d'un informe recent de l'OCDE sobre el futur del mercat de treball crec que confirma el que estic dient:

«...la aceptación de un futuro limitado, la apatía y la resignación se traducen por lo general en una falta de confianza en uno mismo. [...] Muchos trabajos, tal y como los conocemos hoy, serán diferentes en el futuro y muchos trabajadores cambiarán de empleo y profesión a lo largo de sus vidas. La mejor preparación para un mundo de trabajo cambiante es la que concentra la flexibilidad y la adaptabilidad. Una educación básica debe incluir capacidad de leer y de escribir, habilidades comunicativas, lógica y razonamientos matemáticos, ciencias que permitan a los estudiantes aprender a aprender».

Unes consideracions finals a tall de conclusió de la primera part d'aquesta intervenció.

Voldria que quedés clar que els que hem d'ajudar a dissenyar les polítiques d'inserció professional i social, hem de partir d'aquestes realitats del present i del futur, de les positives i de les negatives. Hi ha, sens dubte, un llarg camí encara, un repte que necessita de molta imaginació i audàcia. Cal cercar i aplicar de forma urgent mesures xoc.

Quan estic dient això penso en el recent debat sobre el "Pla d'Ocupació Juvenil" (PEJ). Per què els sindicats i molts altres hem tingut una actitud crítica envers el projecte d'aquest Pla? Ara no intento entrar en el debat. Estic d'acord evidentment amb la necessitat d'un pla d'ocupació juvenil i moltes de les coses que s'hi preveïen eren i continuen sent

necessàries. Però a part del perill que aquella Pla tenia de consolidar i augmentar la precarització del treball dels joves, no es donava cap garantia que vinculés el contracte eventual de treball a la formació que els col·lectius de joves més marginats necessitaven. Crec que hi ha hagut un avenç en aquest sentit per part de l'Administració. Però el fet que encara no s'hagi arribat a un acord, crec que és una greu responsabilitat tant de l'Administració com de tots els agents socials implicats. Es tracta d'un problema molt urgent. Certament les administracions i alguns agents locals poden fer alguna cosa, però sempre serà d'àmbit molt limitat. Per això convé fer una denúncia al conjunt de tota la societat. No estic acusant precisament el Govern central. Estic acusant tota la societat ja que tots som responsables davant d'aquest problema. Fins aquí he intentat assenyalar alguns dels problemes actuals de cara a la inserció laboral i social dels joves en situació d'emergència, és a dir, com he dit al començament, amb quins problemes ens trobem avui davant de determinats col·lectius per a la seva inserció. En aquesta segona part mirem més al futur i ens preguntem quines polítiques cal anticipar i planificar per donar resposta als problemes amb què es trobaran els que ara són encara infants i que d'aquí uns pocs anys intentaran ingressar en el mercat de treball.

Hem descrit polítiques de cara al moment actual. Ara bé, totes aquestes polítiques: plans d'ocupació, oferta d'educació ocupacional adequada, esplais, educació per al temps lliure... s'han de fer, també, amb una perspectiva de futur, tenint present les noves feines que sorgiran i donant al mateix temps la capacitat de reciclatge i d'adaptació a les noves situacions: "aprendre a aprendre". D'aquesta política de futur se n'han de beneficiar tant els que ara estan entrant en el mercat de treball o intenten inserir-s'hi, com els que són infants o adolescents. És a dir, sí és greu i urgent trobar respostes i mesures xoc per als joves en situació d'atur "acumulat", també és greu i urgent preparar els infants i adolescents per al tipus de feines del futur. I aquesta situació de futur es pot anticipar, sense caure en el perill de la ciència ficció. Això no es gens fàcil. I aquesta és la raó de certes actituds d'escepticisme

Considerem que les accions que garanteixen la fidelització del jove al llarg de tot el procés d'inserció són:

- **La persona jove com a protagonista central del seu propi procés.** Programes per a la inserció de les persones joves que visquin un procés de descobriment i desenvolupament de les seves potencialitats de cara a voler i poder fer-se càrrec del seu procés vital. El procés d'apoderament proposa al jove desenvolupar estratègies que li permetin guanyar en autonomia, autoconfiança, autogestió, etc. Joves definint el seu procés vital des del present cap al seu futur.
- **Desenvolupament de competències transversals i intervenció socioeducativa integral per tenir èxit en la inclusió sociolaboral dels joves.** L'única manera d'aconseguir la inclusió real dels joves és des d'un enfocament integral de la seva persona. El procés plantejat defineix l'inici de la intervenció amb el protagonisme de la figura del jove i a partir d'aquí se centra en la relació amb el grup, amb el seu entorn immediat i de forma transversal en l'activació per a la participació activa en la societat.
- **La força del grup i l'enfortiment de la xarxa social de les persones joves.** Entenem el grup com l'espai contenidor a l'hora que potenciador de coneixements individuals i col·lectius. També com un espai que ofereix als joves la possibilitat de créixer en l'exercici de valors com la tolerància, el respecte i la solidaritat. El grup com a espai contenidor i de referència permet posar en funcionament mecanismes d'inclusió social a petita escala, per després fer-ho extensible a un context social més ampli.
- **Efecte multiplicador del pas dels joves pel projecte que oferim des de l'organització.** Els joves són part del seu grup d'iguals, a l'hora que són part de les seves comunitats de referència. L'efecte multiplicador que genera en la comunitat que una persona jove pugui millorar la seva situació de vulnerabilitat és notable, ja que millora l'autopercepció de la comunitat i, per tant, la seva realitat.
- **L'acompanyament personalitzat i el seguiment continuat al llarg de tot el procés.** La Mentoria Social. La mentoria contempla la figura de la persona mentora, professionals de diverses disciplines que, de forma voluntària, acompanyen els joves en el procés de construcció del seu projecte de vida, i fomenten la inclusió social promovent així la integració en el món laboral. De manera respectuosa i amb el seguiment tècnic adient, desenvolupen el potencial de cada persona jove. Les persones joves participen en la mentoria de manera voluntària, com una manera de continuar aprofundint aspectes del seu procés vital. Joves que treballen en el desenvolupament del seu projecte personal des del present i cap al futur.
- **El foment de la participació social i comunitària. Foment del voluntariat.** Es creen espais de trobada, participació, activació i reflexió sobre el comportament juvenil. Espais on els joves són protagonistes a partir de la seva definició i organització de les activitats proposades per a la incidència en la seva realitat. Joves activats, reflexionant, debatent i participant per incidir i millorar el seu entorn.
- **Abordar la vulnerabilitat de les persones joves des de totes les variables.** La vulnerabilitat com a fenomen multidimensional pot estar definida per diferents variables (carències formati-

6. **La inclusió com a base de la participació juvenil.** Cal facilitar i donar suport a la presència i influència de joves condicionats pels diferents tipus d'exclusions que apareixen en el nostre escenari vital: pobresa i marginalitat social, fruit de les enormes desigualtats, que s'amplifiquen cada dia; joves amb moltes dificultats d'inclusió per temes de discapacitats físiques, psíquiques o sensorials; persones refugiades, estrangeres o migrants. En poques paraules, exercir una clara discriminació positiva en favor d'aquest tipus de joventut.
7. **Fomentar la participació de la joventut en el si de les organitzacions socials.** Cal destacar el paper que tenen les entitats del Tercer Sector Social, com a agents transformadors de la societat, en la promoció de la participació juvenil. Les entitats han d'incorporar la mirada de la joventut, perquè no es pot transformar la comunitat i la societat sense la visió i opinió de la joventut.
8. **Promoure models d'organitzacions horitzontals i inclusius.** Els partits polítics, els sindicats, les administracions públiques, etc. tenen una organització piramidal que allunya la joventut. Avançar en models d'organització que no siguin excloents "per a ningú" és aplicar la intel·ligència a les estructures organitzatives on sigui present la joventut.
9. **Proposar processos que tinguin continuïtat i estiguin integrats en els valors de l'organització.** Si volem aconseguir un alt nivell de participació i de motivació de la joventut, a més de dotar de significat el que estem construint, la seva participació i presència viva en l'organització i funcionament ha de formar part del projecte de l'entitat d'una forma transversal i indiscutible. Per tant, en l'ADN de la missió i visió de l'entitat que vulgui comptar amb els i les joves, hi ha d'estar molt present aquesta cultura.
10. **Recollir l'experiència, avaluar, sistematitzar i compartir.** En les diferents fases del procés de participació serà indispensable avaluar l'abast de les accions dutes a terme i recalcar-ho. Debatre si cal o no fer-ne difusió fora del grup o de l'entitat, tenint en compte que el reconeixement públic que es faci del procés participatiu és important.

Accions d'orientació i acompanyament en el procés d'inserció sociolaboral

Generar oportunitats per a joves des dels programes d'inserció que desenvolupem les entitats socials requereix un projecte de continuïtat, en el qual es puguin consolidar metodologies i xarxes socials, que permetin acompanyar el joventut en l'aprofitament dels recursos ja existents. Des d'una primera experiència grupal i transformadora, els joves tenen l'oportunitat de millorar la seves competències i garantir així un millor "pont" cap al món laboral.

L'expertesa de Fundesplai en el treball amb joves i les eines com el propi grup d'iguals que apodera el jove, el seguiment individualitzat, el treball en xarxa i els mecanismes previs a la formació, fan que aconseguim fidelitzar els grups de joves en els seus processos formatius i d'inserció. Els joves troben, en el grup, la força, l'esperança, la il·lusió i la motivació necessària per finalitzar els seus processos. El fet d'anar superant fases i que la formació estigui parcel·lada en petits mòduls també suposa un element de motivació per aconseguir la meta proposada.

quan es pensa en el futur. Però creiem que tan perillós és l'escepticisme que no fa res, com, davant la dificultat, seguir la política de l'estruc: amagar el cap sota l'ala i tampoc no fer res. Aquesta política de l'estruc significa, en definitiva, deixar que les coses s'ajustin per si mateixes segons la llei de l'oferta i la demanda, tot a través d'un ajustament espontani. Això és el que estan fent, en bona mesura, les polítiques neoliberals dintre de l'economia de mercat.

Nosaltres proposem una actitud diferent. El costos socials de l'economia de mercat sense cap mena de control o regularització, on tot es ven i tot es compra, ens són ben coneguts. Proposem una política inspirada en un horitzó alternatiu però que al mateix temps sigui possible i realista. En aquest sentit, el darrer llibre d'André Gorz és molt clarivident i esperonador. Em refereixo al llibre, no traduït encara, *La metamorfosi del treball*. La seva reflexió el porta a dir que la "utopia industrialista" és morta i cal inventar una utopia diferent. La "utopia industrialista", segons Gorz, pròpia del segle passat, el segle de l'industrialisme, del científisme, consistia en la creença que el desenvolupament de les forces productives, la total industrialització, l'automatització del treball, etc. ens portaria a un món sense pobresa, sense desigualtats socials, sense cap mena d'injustícia. Avui, ens recorda Gorz, podem contemplar com la realitat és molt diferent: a més desenvolupament tecnològic i econòmic, més desigualtats i més noves pobreses, tant en l'àmbit del Primer Món com en el Tercer Món. No és cap exageració afirmar que la introducció de les noves tecnologies s'està fent sense contemplacions sota la llei dels interessos més insolidaris i de les grans corporacions multinacionals. I tanmateix la innovació tecnològica pot ser una immensa font de riquesa.

És a partir d'aquesta consideració que es pot parlar d'una nova utopia, d'un nou horitzó utòpic, basat en una concepció diferent del treball i de la distribució de la riquesa. Cal dir des d'ara que no es tracta d'una utopia entesa com una simple quimera. Hi ha raons suficients per afirmar que és una utopia possible, un "inèdit viable", com diu Paulo Freire, per què solament serà realitat en la mesura

en què hi hagi una nova voluntat política i cultural. Sense oblidar, doncs, les tasques urgents i necessàries d'avui, sobre les quals hem parlat ja en la primera part, podem descriure un escenari de com es preveu la nostra societat industrial d'aquí a deu o vint anys. No cal anar més lluny. Serà el món dels nostres infants. Aquesta consideració que ara faig no és una improvisació. Estudis seriosos de prospectiva fets per l'Organització Internacional del Treball i per altres agències internacionals sobre el mercat de treball del futur es fan ressò d'aquest escenari. Es tracta d'uns trets molt concrets i dels quals mencioneré solament el seu enunciant sense entrar en la seva descripció detallada. Però serà suficient per treure'n algunes conseqüències i conclusions.

1. Es preveu que el treball tal com s'ha entès fins ara (directament productiu o de serveis vinculats a la producció) serà un bé escàs, a causa, fonamentalment, de la introducció massiva de les noves tecnologies. Fi de la plena ocupació a ple temps per a tothom. Més que una societat de plena "ocupació" serà una societat de plena "activitat".
2. En el conjunt de l'estructura productiva es necessitarà entre un 20 i un 30 % menys de temps per produir els mateixos béns i serveis. Això significa un notable increment del temps lliure en el conjunt de la societat.
3. Aparició de noves ocupacions: ocupacions vinculades a les noves tecnologies, però, sobretot, ocupacions en el sector terciari i quaternari (lleure, oci creatiu, comunicació...). Moltes d'aquestes noves ocupacions seran ocupacions d'escassa qualificació professional: manteniment, vigilància, menjar ràpid, neteja, etc. i la majoria amb caràcter eventual.
4. Procés de polarització social. Les actuals polítiques socials tindran com a conseqüència l'aparició de noves pobreses, nous sectors marginals (joves, treballadors adults sense qualificació professional). Es consolidarà l'anomenada societat dual o del tres terços. Experts de la Comunitat Europea parlen ja del "mercat de la pobresa i de la marginació del 93".

5. Increment d'una oferta educativa de caràcter elitista, pragmàtica, competitiva i selectiva. Aquest indicador es refereix al contingut de l'oferta educativa que avui s'imparteix a les escoles. Es diu que un 90 % del que avui s'ensenya, en el propers anys no servirà per a res. El faran les "màquines". En canvi, la capacitat d'iniciativa, de creativitat, de cooperació, de solidaritat, d'autoorganització, d'esperit d'autonomia personal, de responsabilitat continuarà estant absent de l'oferta educativa en la majoria dels casos si les coses continuen amb les tendències actuals.
6. Increment de polítiques assistencials i socials orientades a les ajudes materials i econòmiques als grups sense feina o marginats. Les actuals formes d'ajuda a través dels subsidis de subsistència (mínim d'existència, renda mínima de subsistència, subsidis assistencials) tindran el risc, tenen ja el risc, si no van acompanyades per polítiques d'inserció social i laboral, de consolidar i cronificar les situacions de marginalitat. Una vegada més apareix la societat dualitzada.
7. Es constata, per altra banda, que es donarà una major inclinació vers altres formes de treball alternatiu i d'autoocupació, sobretot enmig dels col·lectius joves amb cert nivell de cultura.
8. Noves exigències i necessitats culturals seran un punt nou de referència de cara a la creació de llocs de treball i, sobretot, per omplir el temps lliure. Això significarà l'increment de formes noves de treball voluntari en l'àmbit dels serveis socials, educació d'adults, atenció a la tercera edat i als marginats, cooperació amb el Tercer Mon, etc.
9. En el seu conjunt l'estructura social serà més participativa i descentralitzada amb nuclis socials, en bona mesura, autosuficients pel que fa a certs serveis socials i atenció primària. Això significarà, també, més protagonisme dels agents socials voluntaris que dels funcionaris, cosa que, evidentment, pot portar a una "remodelació" de l'Estat de benestar.

Fins aquí hem mencionat telegràficament els indicadors que perfilen el possible i probable escenari per als propers vint anys per al conjunt de la Comunitat Europea i per a la resta dels països industrialitzats. En el cas d'algunes zones del sud d'Europa, concretament en el sectors perifèrics del nostre país, l'índex de dualització social pot ser molt més agut, així com la consolidació dels grups marginals. Fer previsions per més enllà dels propers vint anys podria ser una perillosa ciència ficció. Ara bé, com hem vist es tracta d'indicadors tant negatius com positius, però que tots ells són prou interpel·lants i clars per dissenyar polítiques de formació ocupacional i d'educació específicament orientades a superar els aspectes negatius del futur, sobretot en el cas dels que ara són infants o adolescents.

La conclusió a què vull arribar és ben concreta: fonamentalment es tracta d'un repte de valors educatius. En aquest sentit, a part de la necessitat urgent de millorar la formació professional i tècnica en un sentit molt més polivalent i flexible, àdhuc no reglada, sobretot tenint en compte la baixa qualitat de l'ensenyament professional a casa nostra en comparació amb la majoria dels països de la Comunitat, cal remarcar dos aspectes cabdals i imprescindibles, conseqüència directa de l'escenari que hem descrit. Evidentment no tot quedarà dit. Cada un dels indicadors esmentats mereix un estudi detingut del qual s'hauran de treure conseqüències per al disseny de les polítiques de formació ocupacional i d'inserció social i laboral. Aquests són els dos aspectes als quals em vull referir molt breument.

En primer lloc, l'atenció als col·lectius que es troben al marge de l'oferta de formació ocupacional normal i amb dificultats molt específiques per a la inserció social i laboral. Ja hem fet referència a això en la primera part, al parlar de les mesures xoc per als joves amb atur acumulat i per als treballadors en atur de llarga durada. Aquestes mesures són molt més necessàries des d'una perspectiva de futur, precisament perquè aquests col·lectius constitueixen el grup risc per a la consolidació de la societat dual de la qual s'ha fet esment en el quart indicador de l'escenari.

En Nepo afirmava que per dissenyar polítiques d'inserció laboral per a aquest col·lectiu calia tenir present les seves característiques, les dificultats per la doble inserció: la laboral i la social, tant per part de l'oferta, com per part de la demanda. Aquesta afirmació continua sent vigent 33 anys després, perquè no hem avançat gaire en la concepció de la joventut com a col·lectiu cabdal del desenvolupament social.

Decàleg per potenciar la participació comunitària i política de la joventut

Al llarg de tot aquest capítol hem anat subratllant la importància que la joventut formi part d'una manera activa de la nostra societat. Des d'entitats com la nostra, des de les empreses, des dels sindicats, des dels partits polítics, etc., podem fer possible que els joves tinguin un paper protagonista, més actiu, de co-participació en el disseny de les polítiques que els afecten. Per això volem finalitzar aquest capítol amb un decàleg per potenciar la participació comunitària de la joventut, que esperem que sigui de l'interès de les persones que pugueu llegir aquestes línies i que estem segurs que recull l'esperit de moltes de les premisses que ens va ensenyar i per les quals va lluitar en Joan N. García-Nieto.

El decàleg que presentem és fruit del resultat de debats organitzats amb joves, polítics i experts en participació activa de la joventut.

1. **La joventut vol i ha de poder participar.** Promoure la participació de la joventut en l'escenari comunitari i polític passa per creure en les seves capacitats i per reconèixer la seva condició de ciutadania activa. Passa, també, per tenir clar que amb la seva visió de les coses ens aporten noves perspectives que cal tenir en compte i valorar.
2. **Implicar la joventut des del principi.** Si tenim clar que el nostre principal objectiu és promoure la seva participació per a la transformació del seu entorn comunitari, el que necessitem és que les propostes de participació juvenil siguin fetes amb els i les joves, comptant amb ells i elles des del minut zero.
3. **Definir clarament les expectatives del procés participatiu.** És molt important dotar de significat les accions que pensem dur a terme, perquè entenguin el que volem aconseguir i, d'aquesta manera, les seves propostes resultants siguin coherents.
4. **No tenir pressa: la cuina de la participació és a foc lent.** Qualsevol procés de participació implica una revisió dels temps i dels ritmes. Dedicar temps perquè els nois i noies puguin relacionar-se, retrobar-se i conèixer-se. Això exigeix una feina de forma relaxada. Haurem de donar temps al treball col·lectiu i al treball individual, per a la reflexió i la introspecció. Haurem d'adaptar-nos si el resultat que esperem no és immediat.
5. **Generar mecanismes que afavoreixin l'educació en la participació.** La participació comunitària i política, com qualsevol altre tipus de participació, és fruit d'un procés d'aprenentatge. Per això, com més oportunitats té un o una jove d'implicar-se en experiències participatives, més i millor pot desenvolupar les capacitats que es posen en joc en un escenari participatiu.

Ricardo Ibarra, director de la Plataforma d'Organitzacions de la Infància d'Espanya (POI)

5. Calen espais democràtics dins les pròpies organitzacions del Tercer Sector Social, on els joves i les joves puguin debatre, proposar, demandar i plantejar els seus propis processos.
6. El primer que dificulta la participació de la joventut és la frustració, pensar "això no val per a res", "això no ha de servir per a res". Per canviar això, és important retre comptes amb ells i elles de les coses que s'han canviat gràcies a la seva implicació; això és una manera d'acabar amb la frustració.

Marta Pascual, activista en temes de ressò feminista i educació.

7. La postmodernitat ha refermat l'individualisme i ha deixat de banda l'acció comunitària. La gent més jove arriba amb unes condicions de vida i laborals tan fràgils que els impedeixen tenir continuïtat en els seus projectes de voluntariat i activisme.
8. Els partits polítics es perceben com espais llunyans i aliens al jovent. La idea que "tots són iguals i corruptes" ha calat, potser de forma interessada, perquè hi ha cert ordre polític a qui no interessa la implicació del jovent.

Pablo Simón, doctor en ciències polítiques per la Universitat Pompeu Fabra.

9. Si es deixa la lluita en mans de l'acció de cada individu, afloren més les desigualtats en termes de participació. Són les organitzacions les que poden traduir les demandes de molts, reunir-se amb les institucions i fiscalitzar. Per tant, és important vigoritzar molt més el Tercer Sector.
10. Hi ha una manca d'informació sobre quins són els seus drets i com formular les seves demandes. La joventut surt de l'ensenyament obligatori sense un coneixement elemental sobre com funciona el nostre sistema polític o sense entendre com funcionen els mitjans de comunicació, elements bàsics per a una ciutadania activa. Per tant, cal recuperar la formació "en ciutadania".

Alejandra Solla, directora de la Lliga Iberoamericana d'Organitzacions de la Societat Civil.

11. El mal ús del poder limita la participació juvenil. Quan hi ha algú que és qui sempre marca les regles del joc, limita que altres assumeixin rols protagonistes.
12. Finalment, cal creure en ells i en elles. Sense creença ferma no és possible que la joventut percebi en la societat adulta que té un espai de co-construcció des de models horitzontals de participació ciutadana.

Ens quedem amb la darrera aportació d'Alejandra Solla: «Hem de creure en ells i en elles, hem de treballar per a la joventut i amb la joventut». En Nepo ja ens indicava que hi havia una manca de referència social de la joventut: manca de participació en les organitzacions, com ara les sindicals, culturals o polítiques. Hem de capgirar l'enunciat d'aquest apartat per sumar complicitats i avançar cap a models d'inserció raonablement exitosos.

En segon lloc, la necessitat urgent d'introduir amb molta més insistència del que es fa ara, si és que es fa, i en tots els nivells de l'oferta educativa, uns valors nous: iniciativa, autonomia, creativitat, cooperació, solidaritat, capacitat d'aprendre a aprendre, de posar interrogants i de meravellar-se. És a dir, educar per al tipus de societat que està emergint: una societat no exactament de plena "ocupació" però sí de plena "activitat", amb més temps lliure, amb noves exigències culturals i socials, amb la necessitat de compartir el treball i de fer l'opció per a activitats en l'àmbit del voluntariat, d'acord amb el vuitè indicador.

Acabo ja, ben conscient que cal arribar a coses molt més concretes. Crec que aquesta és una bona tasca per als polítics. Acabo, doncs, dient que ens trobem en un moment decisiu. Estem en el llindar

d'una gran possibilitat de creació de riquesa gràcies als avenços tecnològics. Però al mateix temps estem davant del perill que aquestes riqueses es transformin en causa de noves pobreses i marginacions. Tots hi estem implicats: educadors, sindicats, administradors i gestors de tots els àmbits: central, autonòmic i local. En cas contrari, estem condemnant, ja des d'ara, com ens recorda Adam Schaff, determinats grups de joves i d'infants a una societat patològica. No ho podem permetre.

TEXT DE:
**LA INSERCIÓ PROFESSIONAL DELS JOVES
A L'ÀREA METROPOLITANA**

Data de referència: maig de 1989.
Codí arxivístic: ACBL50-164-T2-1596

B. REPTES, DIFICULTATS I PROPOSTES PER A LA INCORPORACIÓ LABORAL DEL JOVENT

Cristina Rodríguez Portillo

Parlar dels processos d'emancipació i incorporació social del jovent a l'actualitat és situar una realitat que ja va descriure el 1989 Joan Nepomuceno García-Nieto (Nepo), amb tot un seguit d'hipòtesis i de premisses que continuen vigents 33 anys després. En aquest capítol volem fer un recorregut pels reptes i les dificultats amb què es troba la joventut a Catalunya per inserir-se en el món laboral, i participar d'una manera activa de la comunitat. En definitiva, volem presentar els grans reptes presents i futurs, perquè les persones joves puguin incorporar-se a la societat implicant-s'hi i ajudant a transformar-la.

Les persones joves i la Fundació Catalana de l'Esplai (Fundesplai)

La història de la nostra organització és paral·lela i entrecruada amb la vida i incidència d'en Nepo. Fundesplai és una organització sense ànim de lucre que fa més de 50 anys que transforma i millora la societat catalana a través de l'educació en el lleure i el moviment associatiu. Des dels seus inicis va ser un procés col·lectiu i diversificat en el territori, fortament marcat pel moviment obrer al final del franquisme. Des d'aleshores, Fundesplai ha crescut molt i ha permès que milers d'infants, joves i famílies gaudeixin de lleure educatiu, contribuint al seu creixement personal i col·lectiu i a la protecció de la natura a través de l'educació ambiental. La nostra missió —“educar els infants i joves, enfortir les entitats de lleure i el Tercer Sector, millorar el medi ambient i promoure la ciutadania i la inclusió social, amb voluntat transformadora”— ens ha permès treballar per a la defensa dels drets humans, de l'educació, de la convivència i de la sostenibilitat, tot afavorint l'economia social, el teixit associatiu i la cohesió social amb un objectiu clar: educar persones, persones que transformaran la societat.

- Aconseguir implicar i corresponsabilitzar tots els actors clau: persones joves, empreses, entitats i sector públic en totes les fases del projecte per garantir-ne l'èxit.

Tot per a la joventut, però sense la joventut.

Volem explicitar que un “demà jove” pot ser possible, però abans d'entrar en aquest concepte hem de recalcar que, tot i la preocupació política existent per l'ocupabilitat i la inserció social de la gent jove, el nivell de participació activa i política d'aquest sector de la població en la construcció de la nostra societat és pràcticament inexistent. Es dissenyen polítiques i es construeixen programes juvenils des de la mirada de la societat adulta, que sovint no els té en compte per co-crear aquestes polítiques, programes o idees.

Des de Fundació Esplai es va elaborar un document per convidar al debat entorn del nivell de participació de la joventut al nostre país. Vam comptar amb persones expertes que van apuntar alguns elements que avui volem compartir en aquest capítol, perquè ens semblen rellevants per poder entendre que, tot i el context sovint hostil i tot i les regles de joc del món laboral, podem intentar capgirar la situació actual de la joventut si som capaços de situar els joves en el centre, de comptar veritablement amb ells. El canvi ha de començar per incorporar la joventut en la construcció social, sinó les polítiques d'inserció juvenils estan condemnades al fracàs.

Les 12 claus per entendre la situació actual de la participació comunitària juvenil

Hector Colunga, director de Fundació per l'Acció Social Mar de Boira de Gijón.

1. Cal entendre la participació juvenil com un procés i no com un fi. L'important no és el resultat, sinó tot el que van aprenent durant el procés. Un exemple: la persona que vol ser electricista no comença fent el cablejat de la Torre Agbar, sinó que comença arreglant un endoll o canviant una bombeta. Amb la participació passa el mateix: si jo vull canviar coses en el meu entorn, hauré d'aprendre les competències que necessito per a això, tot començant a fer coses petites, perquè l'important, com ja hem dit, no és la finalitat, sinó el procés.
2. Cal obrir les institucions, les organitzacions, cal sortir de la nostra zona de confort. Hem d'ensenyar els nostres joves a participar i això només es pot fer des d'aquesta obertura.

Paloma Bru i Manuel Basagoiti, sociòlegs, professors de la Universitat Carlos III de Madrid.

3. Els nois i les noies tenen preocupacions per les quals es mobilitzen i busquen vincular-se a espais on construir la seva identitat. Hi ha exemples de participació juvenil molt clars, com la força dels moviments LGTBI i feministes. La joventut està desenvolupant noves formes d'organitzar-se, potser busquen els seus propis espais “no adults”, no adulterats, ni tan tutoritzats.
4. La formació i l'acompanyament és necessari, tot impulsant la construcció d'un pensament més crític. Comptant amb el Tercer Sector Social per poder desenvolupar activitats en què els i les joves facin coses per a si mateixos i per a sectors juvenils desafavorits.

Habilitats interpersonals i de comunicació:

- **Comunicació interpersonal:** Inclou tant la comunicació verbal com la no verbal i l'escolta activa. Ens serveix per establir relacions basades en el respecte i en el benestar mutu, que permetin l'autenticitat de les parts i així ser capaços de conservar relacions significatives, així com de posar fi o transformar les que impedeixen el creixement personal.
- **Negociació i crítica:** Escoltar la pròpia veu per expressar amb claredat, i de la manera apropiada, el que se sent, pensa o necessita. Fer-ho en el moment adequat, de forma assertiva: sense imposar, ignorar, manipular ni agredir ningú. Ser capaç d'argumentar una posició o una crítica encara que contradigui el que diuen altres persones.
- **Empatia:** Connectar amb l'altra persona per escoltar i comprendre les seves necessitats, per donar-li resposta d'una manera solidària, d'acord amb les circumstàncies. Implica ser capaç de reconèixer que la pròpia forma de pensar és només una més, no l'única i la correcta.
- **Col·laboració i treball en equip:** Ser capaç de treballar i cooperar amb els altres de forma respectuosa i sent conscient de les capacitats d'un mateix, tot confiant en les de l'altre. Compartir estratègies i assumir responsabilitats de lideratge per contribuir a l'assoliment d'un objectiu compartit.
- **Advocació i defensa:** Ser capaç d'entusiasmar-se per una causa i mantenir una actitud constructiva vers el conflicte. Actuar amb flexibilitat per crear aliances amb altres persones i fer servir la capacitat d'influència i de persuasió per incidir en la millora del bé comú i generar canvi.

Habilitats de presa de decisions i de pensament crític:

- **Presa de decisions i solució de problemes:** Avaluat diferents alternatives tenint en compte les necessitats, els criteris i les conseqüències de les decisions no només per a la pròpia vida, sinó també per a l'aliena. Suposa tenir capacitat d'anàlisi en funció de les emocions, les actituds, els valors i la motivació propis i tenint en compte els altres. Decidir és assumir la responsabilitat de transformar les circumstàncies en què vivim. També suposa pensar solucions alternatives als problemes de forma creativa.
- **Pensament crític:** Ser capaç de desenvolupar un punt de vista personal, documentat i reflexionat per arribar a conclusions pròpies sobre la realitat personal i social. Qüestionar-se i qüestionar per comprendre i enfortir la diversitat de pensament. La persona crítica es pregunta, investiga i no accepta les coses d'una manera còmoda.

El treball i l'entrenament d'aquestes habilitats, la capacitació formativa en una professió i la incorporació laboral acompanyada d'un mentor podria generar possibilitats al grup que en Nepo anomenava "sense retorn". Els dos grans objectius serien:

- Aconseguir formar els i les joves participants en les competències i habilitats necessàries per a la seva eficient inclusió al món laboral, vetllant perquè aquesta integració enceti un itinerari professional i personal de qualitat.

Tot i que sovint se'ns relaciona només amb el món de la infància i, en concret, com a moviment d'educació en el lleure, les persones joves han estat una prioritat per a l'organització perquè l'entitat ha existit gràcies a la participació de milers de joves que han fet possible que els espais i els diferents serveis educatius poguessin ser una realitat. Fundesplai, per tant, ha estat generadora d'ocupació juvenil, però també ha posat en el centre de les seves polítiques la preocupació per la incorporació social de la joventut, com un element clau per avançar com a societat, però el passat, el present i el futur no ens ho estan posant gens fàcil.

Algunes dades per tenir presents

Per a aquesta ocasió, hem decidit tenir en compte dades postCovid, perquè les dades de 2020 i 2021 haurien esbiaixat la realitat per la pandèmia viscuda i, en definitiva, pel relat de què volem parlar.

Segons dades d'EUROSTAT (Oficina Europea d'Estadística):

- El gener del 2022, Espanya era el segon país amb la taxa d'atur juvenil més elevada de tota la Unió Europea. Aproximadament un 28 % de les persones menors de 25 anys en situació de treballar no tenien l'opció d'integrar-se al mercat laboral.
- La desocupació juvenil va pujar a la Unió Europea el 2022 des del 14,8 % fins al 15,1 %, fet que suposa un increment de 180.000 nous joves aturats, dels quals 68.000 (un 38 %) són espanyols.

Les dades següents són generades per "Idescat", a petició de l'Observatori Català de la Joventut, i fan referència a la població de 16 a 29 anys, d'acord amb la definició de joventut que fa la Llei 33/2010, de l'1 d'octubre, de polítiques de joventut. La informació que presentem ofereix una visió sobre la situació laboral del conjunt de la població jove del quart trimestre de l'any 2022:

- **Es produeix una millora en l'ocupació juvenil.** El darrer trimestre de 2022 la taxa d'ocupació entre les persones de 16 a 29 anys se situava al 48,2 %. Aquesta xifra representa un augment d'1,6 punts percentuals respecte del mateix trimestre de 2021, en què hi havia 40.800 joves ocupats menys.
- **L'atur se situa per sota del 20 %.** La taxa d'atur juvenil és del 16,6 %, xifra que representa una disminució de cinc punts respecte del mateix trimestre de l'any anterior (21,6 %). En xifres absolutes, a Catalunya hi ha 115.000 joves a l'atur.
- **L'atur de les dones joves (14,2 %) se situa per sota del dels homes joves (18,9 %).**
- **La taxa d'emancipació reprèn el creixement.** Tot i que el darrer trimestre havia caigut, aquest trimestre la taxa d'emancipació ha tornat a créixer i se situa al 20,3 %.
- **La taxa d'atur disminueix amb l'edat.** Del grup de joves actius de 16 a 19 anys, el 25,8 % està a l'atur. Tot i que en aquestes edats hi ha menys població activa, l'atur entre aquest grup és molt alt, especialment entre les persones joves que deixen aviat els estudis, les quals formen el gros dels actius en aquest tram d'edat. La taxa d'atur entre les persones joves de més edat (de 25 a

29 anys) se situa al 14 %, encara per sobre de la taxa de les persones de 30 anys i més (9,3 %). En el tram d'edat de 19 a 24 anys, la taxa d'atur és del 19,7 %.

- **L'atur entre les persones joves amb estudis elementals (30,1 %) és molt superior a la de joves amb estudis postobligatoris (12,4 %).** L'educació és, doncs, un element clau per tenir una posició relativament més segura en el mercat laboral.
- **La població estrangera també és un dels col·lectius més afectats per l'atur.** Aquest trimestre, la taxa d'atur d'aquest col·lectiu (20,6 %) continua allunyant-se de la taxa d'atur de la població jove de nacionalitat espanyola (15,7 %).

Com veiem, les dades són poc encoratjadores, situen una problemàtica que afecta tot Europa i especialment Espanya. La fotografia que ens dibuixava en Nepo el 1989 en el text sobre “la inserció professional dels joves a l'àrea metropolitana” descrivia una realitat molt semblant a la d'avui, uns joves que s'han d'enfrontar a determinades problemàtiques socials com ara l'atur, la precarietat econòmica, l'aïllament social, les disfuncions familiars, el fracàs escolar, la delinqüència, les violències, les desigualtats de gènere, etc., que perpetuen situacions de manca, desigualtat i risc d'exclusió. Anem a aprofundir en el perfil dels joves vulnerables actuals.

Aquest col·lectiu de joves no és homogeni, presenta nivells de vulnerabilitat diferenciats:

- **Joves amb especial vulnerabilitat educativa.** Aquest col·lectiu abasta des dels i les joves que han tingut baix rendiment, dificultats i fracàs escolar en les seves primeres etapes educatives, primària-ESO, fins als que no han assolit una formació secundària postobligatòria que els conduís a una professionalització. Per a aquests joves, les mesures que comportin retornar al sistema educatiu o a l'inici d'una professionalització són especialment adequades.
- **Joves sense experiència laboral.** Són joves amb dificultats per a la inserció laboral per manca d'experiència, no per falta de qualificació. Per a aquest col·lectiu es proposaran mesures encaminades a treballar, entre d'altres, la transició escola-treball o mesures d'orientació, formació i assessorament professional.
- **Joves en situació d'atur o inactivitat de llarga durada.** En un context d'escassetat de feina, les situacions de permanència en l'atur o en la inactivitat per desànim davant la manca d'oportunitats laborals augmenten. L'atur de llarga durada dels joves i, òbviament, la inactivitat són algunes de les situacions que actuen més negativament en els processos de selecció de personal. Per a aquest col·lectiu són especialment necessàries mesures integrals, d'intensitat diferent segons la situació de desànim, els nivells de qualificació i el context socioeconòmic dels joves.

García-Nieto parlava dels joves amb atur acumulat i els anomenava, els “sense retorn”; els podríem equiparar als joves que avui dia es troben en situació d'atur o inactivitat de llarga durada, amb un nivell d'estudis molt baix, i també podríem incorporar dins d'aquest col·lectiu els joves estrangers. Tots dos grups serien els col·lectius per als quals les polítiques actuals d'ocupació no serveixen, perquè no fan un acompanyament individualitzat i de relació amb la comunitat com el que necessita aquest col·lectiu.

Una dada significativa és que només un de cada cinc joves està en una situació d'independència econòmica completa, per tant, cal avançar amb propostes que ajudin a millorar aquest escenari,

perquè sense el suport econòmic necessari no són possibles ni els processos d'emancipació ni la participació activa de la joventut a la nostra societat.

A més a més, els canvis tecnològics que evolucionen a una velocitat de vertigen envien a l'atur moltes persones, com ja indicava en Nepo el 1989, però ara això encara està més agreujat, perquè l'evolució de les tecnologies provoca, com a conseqüència, que no tinguem temps de preparar i de ressituar tot el col·lectiu que en queda exclòs.

Les competències socioemocionals

La preocupació de la nostra organització pel jovent que en Nepo anomenava joves “sense retorn” ens va fer plantejar un model d'intervenció socioeducatiu que posés al centre el col·lectiu juvenil més vulnerable, aquell que necessita d'un major reforç personal.

Actualment el món laboral exclou els i les joves menys formats, no només per falta de titulacions concretes, sinó sovint per falta de competències socioemocionals, les anomenades habilitats per a la vida. Les empreses són més conscients que l'avantatge competitiu més sostenible són les persones, amb les seves capacitats d'aprenentatge i les seves competències personals. Aquest fet provoca que les empreses facin servir, cada cop més, la selecció per competències en detriment de les qualificacions acadèmiques o l'experiència laboral.

Les societats actuals, per tant, necessiten persones amb competències a nivell socioemocional, i aquestes no són innates, sinó que s'adquireixen mitjançant l'aprenentatge i la pràctica. Les 10 habilitats per a la vida que descriu l'OMS són un conjunt de competències que es consideren necessàries per afrontar els reptes de la vida quotidiana i que són útils per al benestar personal i social. Aquestes 10 habilitats per a la vida són les següents:

Habilitats d'afrontament i autogestió:

- **Autoestima i control intern:** Desenvolupar autoconfiança i autoconsciència, descobrir gustos i el que no ens agrada, talents, debilitats i oportunitats per autoconstruir-se. És, també, la capacitat per definir objectius i autoavaluar-se; vol dir construir sentit sobre nosaltres mateixos, sobre les altres persones i sobre el món en què vivim.
- **Maneig dels sentiments i les emocions:** Aprendre a navegar en el món de les emocions i els sentiments per aconseguir una «sintonia» més gran amb el món afectiu propi i amb el de les altres persones. Descobrir com reaccionem davant el plaer, l'alegria, la tristesa, la ira o la injustícia... Permetre que la raó intervingui per identificar què ens impulsa i què ens paralitza.
- **Maneig de la tensió i l'estrès:** Identificar oportunament les fonts de tensió i estrès en la vida quotidiana, saber reconèixer-ne les diferents manifestacions i trobar eines per eliminar-les o contrarestar-les d'una manera saludable. És aprendre a donar el millor d'un mateix en cada moment en comptes de mantenir-se en un autojudici permanent. És saber aturar-se i relaxar-se a temps.